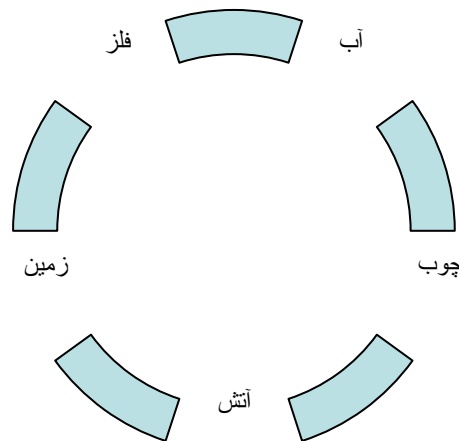

نگاهی کوتاه به پاتوفیزیولوژی طب چینی

در نگرش طب سنتی چینی تعاریف خاصی برای بیان نحوه ایجاد بیماری‌ها بیان شده است. اساس درک مکانیسم پدید آمدن بیماری‌ها، شناخت قوانین حاکم بر طبیعت و ارتباط بین عناصر سازنده آن است. در طب چینی معیارهای مختلفی برای تشخیص بیماری وجود دارد که در این مقاله با نگاهی گذرا به دو مورد از آنها اشاره می‌شود.

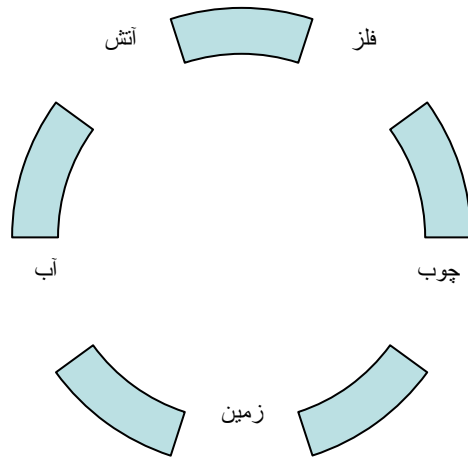
عناصر پنجگانه

در جهان‌شناختی چینی‌ها در طبیعت پنج عنصر فیزیکی وجود دارند. این عناصر عبارتند از آب، آتش، چوب، فلز و زمین. عناصر پنجگانه فوق به صورتهای مختلف روی هم تاثیر می‌گذارند. هریک از این عناصر دارای انرژی خاص خود هستند. چینی‌ها انرژی حیاتی را چی می‌نامند. چی همان پرانا در تعاریف هندی‌ها و کی در تعریف ژاپنی‌ها است. هریک از عناصر پنجگانه دارای چی خاص خود هستند. چینی‌ها بعد از شناخت خصوصیات هریک از این عناصر پنجگانه دریافتند که آنها دارای تاثیرات قابل توجهی روی هم هستند. این تاثیرات است که باعث بوجود آوردن تغییرات مختلفی در محیط اطراف ما می‌شود. برای بیان نحوه اثر گذاری آنها چرخه‌های مختلفی تعریف شده است. مهمترین این چرخه‌ها عبارتند از چرخه مولد و مخرب. در چرخه مولد نشان داده می‌شود که چگونه هریک از این عناصر انرژی یا چی خود را به عنصر بعدی منتقل می‌کند و آن را می‌سازد. در این چرخه مشاهده می‌کنیم که آب چوب را می‌سازد. از چوب آتش حاصل می‌شود. آتش زمین را می‌سازد و زمین در دل خود فلزات را بوجود می‌آورد. فلزات باعث تولید آب می‌شوند. در این چرخه هریک از عناصر دارای چی یا نیروی حیاتی خاص خود است.

چرخه مولد. چرخه را به صورت راست گرد بخوانید

چرخه دوم را چرخه مخرب یا کنترل کننده می‌نامند در این چرخه همین عناصر پنجگانه مشاهده می‌شوند ولی نحوه اثر آنها روی هم به گونه‌ای است که چی هرکدام باعث تخریب چی عنصر بعدی می‌شود. در این چرخه می‌بینیم که فلز باعث تخریب چوب، چوب موجب تخریب زمین، زمین باعث تخریب آب می‌شود. آب و آتش دشمن دیرینه‌اند و آب، آتش را تخریب می‌کند. در نهایت آتش با ذوب کردن فلز باعث نابودی آن می‌شود.

چرخه مخرب. چرخه را به صورت راست گرد بخوانید

هریک از اندامهای درون بدن مشابه یکی از عناصر پنجگانه‌ای است که در محیط خارج مشاهده می‌شود. اندامهای بدن در طب چینی به دو دسته بین و یینگ تقسیم می‌شوند که جنس آن به یکی از عناصر پنجگانه مربوط است.

عنصر	اندام بین (زانگ)	اندام یینگ (فو)
آب	کلیه	مثانه
چوب	کبد	کیسه صفرا
آتش	قلب - پریکارد	روده کوچک - گرم کننده سه گانه
زمین	طحال - پانکراس	معدده
فلز	ریه	روده بزرگ

جنس هریک از اندامهای بدن بر مبنای عناصر پنجگانه و بین و یینگ بودن آن

چینی‌ها بعد از درک ارتباط عناصر در شکل چرخه مولد و مخرب به این نتیجه رسیدند که بدن موجودات زنده از جمله انسان جزئی از طبیعت پیرامون خود است. بنابراین باید همین قوانین در بدن او نیز حاکم باشند. بنابراین اول از همه مطابق چرخه مولد می‌توان سیر انتقال انرژی حیاتی را بین اعضاء بدن درک کرد. رابطه اندامهای مهم بدن در چرخه مولد ارتباط مادر و فرزند نامیده می‌شود. به عبارت دیگر کلیه‌ها (آب) تامین کننده انرژی کبد هستند. بنابراین کلیه را مادر کبد و کبد را فرزند کلیه می‌نامند. کبد انرژی قلب را تامین می‌کند. پس کبد مادر قلب و قلب فرزند کبد است. قلب انرژی طحال، طحال انرژی ریه و ریه انرژی کلیه را فراهم می‌کند. به عبارت دیگر مشاهده می‌کنید که چرخه مولد چگونه نیروی حیات را در درون بدن و بین اندامهای مهم انتقال می‌دهد. اندامهای یینگ نیز دقیقاً به همین فرم دارای چرخه مولد در بین خود هستند.

حالا فرض کنیم که در همین چرخه یکی از اندامها (عناصر) دچار ضعف شود. طبیعی است که این اندام قادر نخواهد بود انرژی مورد نیاز فرزند خود را تامین کند. در این زمان فرزند او نیز بعد از مدتی دچار بیماری می‌شود. به عنوان مثال ضعف شدید انرژی در کلیه‌ها بعد از مدتی باعث کمبود انرژی در کبد می‌شود. ضعف کبد به ضعف قلب منجر می‌شود و اگر کاری برای درمان این وضع انجام نشود این سیر مخرب تمام بدن را در بر می‌گیرد.

حالت دیگری از ایجاد بیماری این است که یکی از اندامهای بدن به هر دلیل از مادر خود انرژی زیادی بکشد و آن را مصرف کند. در این حالت مادر به کمبود انرژی دچار خواهد شد. به عنوان مثال اگر قلب بیش از حد از کبد انرژی بکشد، باعث بیماری قلب می‌شود.

حالت دیگری از ایجاد بیماری را در طب چینی می‌توان با نگاه کردن به چرخه مخرب مشاهده کرد. در درون بدن چرخه مخرب نوعی نقش کنترل‌کنندگی دارد. در این چرخه هر اندام روی اندامی که قادر به تخریب آن است نقش مهار را ایفا می‌کند. مثلاً اگر قلب به هر دلیل دچار نارسایی و ضعف انرژی شود، کلیه‌ها که تابحال توسط نیروی آتش قلب مهار می‌شدند بسیار پرکار می‌شوند.

یین و یینگ

یین و یینگ سمبل دو نیروی سازنده هستی در شکل سرد و گرم هستند. یین نشانه انرژی سرد است و یینگ انرژی گرم. در فرهنگ شرق برای نشان دادن ایندو از تصویر زیر استفاده می‌شود. نیمه سیاه همان یین و نیمه سفید انرژی یینگ است.

زیادی یا کمبود هریک از این دو ویژگی باعث از دست رفتن سلامت می‌شود. اصولاً هر شخص باید به متعادل نگهداشتن این جنبه توجه کند. در زمانهای قدیم و با کمبود امکانات رفاهی مانند وسایل سرد کننده و گرم کننده در منازل و محل کار، افراد به ناچار بیشتر به این دو جنبه توجه داشتند. از بزرگسالان بپرسید که در زمانهای قدیم در تابستان چقدر چای، قهوه یا میوه‌های گرم مصرف می‌کردند؟ در آن زمان با گرم شدن هوا افراد بیشتر نوشیدنی‌های خنک مانند دوغ و ماست مصرف می‌کردند که همگی غذاهای یین هستند. اما امروزه با در اختیار داشتن وسایل خنک کننده در محیط زندگی نوشیدن فراوان چای گرم در فصل تابستان خیلی بعید نیست. اما غافل از اینکه تاثیر گرما و انرژی یینگ محیط روی بدن همه ما وجود دارد. وسایل رفاهی مدرن باعث شده‌اند بدن ما تا حد زیادی قدرت سازگاری خود را با محیط از دست بدهد و با کمترین بی‌نظمی در شرایط زندگی دچار بیماری شویم. بی‌توجهی به مصرف غذاهای بی‌تناسب با فصل سال و حضور نداشتن تمام مزه‌های پنجگانه در غذاها می‌تواند عاملی برای برهم زدن تعادل انرژی‌های بدن باشد. هریک از مزه‌ها با یکی از عناصر پنجگانه ارتباط دارند.

مزه	تندی	شوری	تلخی	شیرینی	ترشی
عنصر	فلز	آب	آتش	زمین	فلز

اندامهای مربوط به هریک از عناصر پنجگانه با مصرف مزه خود سیراب می‌شود. بنابراین در یک جیره غذایی مناسب باید تمام مزه‌ها وجود داشته باشند. از طرفی ارتباط هر شخص با مزه‌ها (مصرف بیش از اندازه یکی یا بی‌میلی به آن) یکی از نشانه‌های اختلال در عضو مربوط به آن عنصر یا مزه است.

اعتقاد بر این است که باید میوه‌های هر فصل را در همان زمان که فصل تولید آنها است مصرف کرد. انبار کردن یا قرار دادن میوه‌ها در سردخانه و به مصرف رساندن آنها در فصل غیرمتعارف می‌تواند تعادل یین و یینگ بدن را برهم بزند.